

AANVULLEND NEDERLANDS MILIEUBELEID NODIG

Milieubalans 2005: nitraatdoelstelling grondwater haalbaar

Als Nederland voldoet aan de Europese emissie-eisen zal de uitstoot van schadelijke stoffen aanzienlijk verminderen. Maar dat zal niet voldoende zijn om de milieukwaliteitseisen van de Europese Unie te halen. Dat komt door de specifieke Nederlandse situatie: dichtbevolkt en -bebouwd en veel uitstoot uit het buitenland. Om toch de kwaliteitseisen te halen moet Nederland zelf aanvullend beleid opstellen. Dat blijkt uit de Milieubalans 2005, die het Milieu- en Natuurplanbureau van het RIVM op 10 mei presenteerde. Er is ook goed nieuws: waarschijnlijk zal Nederland in 2009 kunnen voldoen aan de nitraatdoelstelling voor grondwater.

Al jarenlang is de emissie van ammoniak in Nederland een probleem. Hoewel deze de afgelopen jaren aanzienlijk afnam, blijkt dat veel natuurgebieden nog steeds lijden onder een te hoge stikstofdepositie. Slechts 15 tot 25 procent van het natuurareaal is voldoende beschermd. Vooral beken, droge en natte heide en voedselarme heide en graslanden zijn nu niet beschermd tegen een te hoge depositie.

Gebiedsgericht beleid (ammoniakzonerings- en verplaatsing van veehouderijen) draagt momenteel nauwelijks bij aan de verbetering van de milieukwaliteit, omdat de achtergrondconcentratie te hoog blijft. Daarnaast zijn natuurgebieden te versnipperd om effectief gebiedsgericht beleid te kunnen gebruiken. Ook de verdroging vormt nog een probleem. Deze is de afgelopen jaren nauwelijks afgenomen, waardoor de gestelde doelen hoogstwaarschijnlijk niet gehaald zullen worden.

De gebruiksnormen voor 2009 leiden tot een stikstofoverschot dat voldoende lijkt om de nitraatdoelstelling van 50 mg/liter te halen. Vanwege najeffecten zal het bereik van die norm pas ná 2009 aan Brussel gerapporteerd kunnen worden. Op dit moment meet Nederland de stikstofconcentratie in de bovenste meter van het grondwater. De monitoringsrichtlijn staat een diepere toetsing, tot op vijf meter diepte, toe. In dat geval voldoet Nederland in 2009 vrijwel zeker aan de Nitraatrichtlijn. Wel kunnen de nog te bepalen doelen van de Kaderrichtlijn Water verdere beperkingen opleggen aan het stikstofgebruik.

Mede dankzij het MINAS-systeem zijn de fosfaat- en stikstofoverschotten in vergelijking met het buitenland tussen 1998 en 2002 sterk gedaald. Aan die daling kwam in 2003 een eind, de verwachting is dat de overschotten ook in de periode 2004-2006 niet verder zullen dalen. Na de introductie van het gebruiksnormenstelsel volgend jaar moet de landbouw tot 2009 een grote inspanning verrichten om aan de nitraatdoelstelling te voldoen. Vooral in het zandgebied kan het problematisch zijn om aan de grondwaterdoelstelling te voldoen: in 2002 bedroeg de gemiddelde nitraatconcentratie in grondwater in zandgrond 90 mg/liter, terwijl de Nitraatrichtlijn een maximum stelt van 50 mg/liter.

Voor fosfaatbelasting brengt het gebruiksnormenstelsel een aanscherping

Trends in de milieudruk en -kwaliteit, het halen van de doelen (in 2010) en de milieukosten (in miljoenen euro's per jaar, prijspeil 2004).

Milieuprobleem	Trend 1985-2004	Beleidsdoel bereikt? ²⁾	Milieukosten samenleving ¹⁾ 2004	w.v. Rijksbegroting gem. per jaar (2005-2009)
Klimaat: binnenlands			1.130	924
Klimaat: 'Kyoto-instrumenten'	-	EU		
Energie-efficiëntie				
Duurzame energie				
Duurzame elektriciteit				
Emissies NO ₂ , SO ₂		EU	1.769	34
Emissies VOS, NH ₃		EU		
Emissies fijn stof				
Deposities N / zuur op natuur				
Luchtkwaliteit ozon		EU		
Luchtkwaliteit fijn stof, NO ₂		EU	2.602	102
Nutriëntenverlies landbouw		EU		
Nitraat in grondwater		EU		
Gebruik dierlijke mest		EU		
Fosfaatverzaaiing in bodem				
Bestrijdingsmiddelen			3.577	24
Oppervlaktewaterkwaliteit				
Biologische landbouw			Niet bekend	9
Verdroging			Niet bekend	Niet bekend
Geluid			505	481
Externe veiligheid ³⁾			Niet bekend	Niet bekend
Bodemsanering			614	278
Afvalbeheer			3.577	24

1) Inclusief kosten Rijk, voor gedetailleerd overzicht wordt verwezen naar bijlage 4.

2) EU = Europese verplichting.

3) Beoordeling op basis van groepsrisico en casuïstiek.

Criteria bij de kleuren (zie ook bijlage 3):

kolom 2: groen: afname milieudruk, verbetering milieukwaliteit

geel: min of meer gelijkblijvend

rood: toename van milieudruk, verslechtering milieukwaliteit

kolom 3: groen: doelen waarschijnlijk met vastgesteld beleid gehaald

geel: kans op halen van doelen is circa 50% of nog niet te bepalen

rood: doelen waarschijnlijk niet gehaald met vastgesteld beleid

met zich mee. Deze aanscherping leidt tot een afname van de huidige mestproductie van 20 procent in 2015 als de mestverwerking en -export niet toenemen.

Samenvattend stelt de Milieubalans, aan de hand van de trend tussen 1985 en 2004, dat het langzaam beter gaat met het Nederlandse milieu. Toch ziet het er niet naar uit dat de Europese milieu-eisen in 2010 gehaald zullen worden. Daarvoor is het tempo van de emissiereductie te laag. Daardoor zijn aanvullende maatregelen nodig. Dat kan echter wel betekenen dat Nederlandse bedrijven geconfronteerd worden met Europese concurrenten die aan minder strenge milieu-eisen moeten voldoen, waarschuwt het RIVM. De huidige Nederlandse aanvullende maatregelen bestaan veelal uit ruimtelijke oplossingen. Daarbij wordt de vervuilingbron gescheiden van natuur of mensen. Dit is niet altijd effectief, vooral niet bij hoge achtergrondconcentraties of versnipperd (natuur)gebied. De totale uitstoot van vervuiling blijft hetzelfde. Andersoortige maatregelen zijn dus noodzakelijk, aldus de auteurs van de Milieubalans. ■

Nieuwe hoogleraar waterbeheer

'Nederland is nooit af', zo luidde het thema van de intrede van de kersverse hoogleraar Waterbeheer aan de TU Delft, Nick van de Giesen. Op 11 mei nam hij zijn gehoor mee op een tocht door duizend jaar waterbeheer, waarna hij pleitte voor een balans tussen techniek en bestuur. Ook ziet hij het gebruik van computermodellen als een techniek die voor waterbeheer even belangrijk is als indertijd de stoommachine.

Zo rond 1200 werden in Westfriesland verschillende dijken aangelegd om droge voeten te houden. Rond 1250 waren deze dijken aan elkaar gegroeid tot een 126 kilometer lange ringdijk. De oorspronkelijke dijken werden onderhouden door lokale boeren, waarbij iedere boer verantwoordelijk was voor het stuk dijk dat aan zijn land grenste (hobrede). Na het aaneengroeien van de dijken was het logisch dat ook mensen die geen land hadden dat aan dijken grenste, meehielpen met het onderhoud (verstoeling). Dit verliep niet altijd soepeltjes en in 1319 legde het centrale gezag deze verstoeling vast. Volgens Van de Giesen is de technische oplossing voor een probleem (bodemdaling) snel gevonden, maar deze oplossing kan alleen door een passende institutionele verandering duurzaam in stand worden gehouden. Ook met droogmakerijen in de 16e eeuw kwam dit verschijnsel terug. In eerste instantie werd land drooggehouden door windmolens, waarbij de kosten voor de landeigenaren waren. Maar in 1533 werd nieuw land drooggemaakt: de Achtermeer bij Alkmaar. Dit werd juridisch geregeld door een keizerlijke oorkonde. Toen eenmaal met de

komst van de VOC het kapitalisme werd uitgevonden, waarbij grote risico's gespreid werden over aandeelhouders, konden grote meren worden drooggemalen.

Zo laat de geschiedenis volgens Van de Giesen telkens weer zien dat techniek en maatschappij elkaar voorttrekken. En hoewel het nu lijkt alsof Nederland waterteknisch gezien klaar is, is dat niet het geval. Door externe factoren als bodemdaling, klimaatverandering en zeespiegelstijging, en wetten zoals de Kaderrichtlijn Water, is er meer dan genoeg te doen. Maar voor veel bestuurders heeft dat niets met techniek te maken, meent Van de Giesen. Toch kunnen ook nu de bestuurders niet zonder nieuwe technieken. Een uiterst belangrijke techniek volgens Van de Giesen is het gebruik van computermodellen. Ingenieurs moeten de bestuurders terzijde staan, waarbij modellen een hele belangrijke rol kunnen spelen. Niet alleen is het veel efficiënter om met computers zaken uit te rekenen, het is ook onmogelijk om met bijvoorbeeld de Rijn te experimenteren.

Een andere toepassing is het gebruik van modellen om kosten-batenanalyses te maken en de daarbij behorende normen voor overstromingskansen te ontwikkelen. Aan de hand daarvan kunnen bestuurders betere afwegingen maken en beslissingen nemen. Toch hebben de ingenieurs nog wel eens de schijn tegen, aldus de hoogleraar Waterbeheer. Rekenen wordt als iets slechts gezien, want hoe kan men menselijk welzijn of de esthetische waarde uitdrukken in cijfers? Klagen heeft geen nut: de ingenieurs moeten bestuurders en beleidsmakers op een positieve manier benaderen om samen bestuurlijke én technische vernieuwingen in het waterbeheer vorm te geven, zo besluit Van de Giesen. ■

Industrieterrein Renkum wordt inderdaad natuur

Het bedrijventerrein in het Renkums Beekdal wordt afgebroken en weer teruggegeven aan de natuur. Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben het herinrichtingsplan op 10 mei vastgesteld. Tot eind 2008 stellen verschillende ministeries, de provincie, gemeente Renkum, het bedrijfsleven, Waterschap Veluwe en de terreinbeheerders 36 miljoen euro beschikbaar om het beekdal te veranderen

in een ecologische verbindingszone tussen de Veluwe en de uiterwaarden van de Rijn.

In 1998 opperde de statenfractie van Groen Links al het idee om het gebied terug te geven aan de natuur (zie H₂O nummer 1/2003, pag. 33). Vervolgens werd in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij en de provincie Gelderland onderzoek verricht door Alterra. Uit dat onderzoek bleek dat een volledig natuurlijk herstel van het beekdal het hoogst scoorde. Dat zou 45 miljoen euro kosten.

De verschillende partijen hebben nu

dus 36 miljoen euro ter beschikking. Van dit geld moeten de bestaande bedrijven verplaatst worden en de grond waarop deze staan aangekocht, de grond moet waar nodig gesaneerd worden en het gebied moet opnieuw worden ingericht. Afhankelijk hiervan kan de Rijn ook meer ruimte krijgen bij hoge waterstanden. Als herinnering aan het industrieterrein blijft een beperkt aantal gebouwen staan. Op dit moment wordt de sloop van het Vredesteincomplex, waar de gelijknamige rubberfabrikant was gevestigd, voorbereid. Het plan is ter kennisneming naar de Commissie Landelijk Gebied gestuurd. ■